

تبیین رویکرد برنامه و محتوای کتاب‌های درسی
جدید التألیف پایه هشتم دوره اول متوسطه

www.ketab.ir

- سرشناسه : زارعی سورکی، عباسعلی، ۱۳۴۸ -
 عنوان و نام پدیدآور : تبیین رویکرد برنامه و محتوای کتاب های درسی جدیدالتالیف
 پایه هشتم دوره اول متوسطه / مؤلفین عباسعلی زارعی سورکی و همکاران
 مشخصات نشر : تهران: دانش آفرین، ۱۳۹۳.
 مشخصات ظاهری : ۲۰۰ ص.: جدول، نمودار .
 شابک : 978-600-6999-19-7
 وضعیت فهرست نویسی : فیبای مختصر
 یادداشت : این مدرک در آدرس <http://opac.nli.ir> قابل دسترسی است.
 ناماسه افزوده : ایران. اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران
 معاونت پژوهش، برنامه ریزی و نیروی انسانی
 گروه بررسی و تحلیل محتوای آموزشی و پرورشی
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۷۶۹۵۱۶

۰۱-۶۶۹۱۳۱۲۰ (۰۲۱)

۰۲-۸۸۹۹۵۱۸۱ (۰۲۱)

www.daneshafarin.com

انتشارات
دانش آفرین

شناسنامه‌ی کتاب

عنوان کتاب

تبیین رویکرد برنامه و محتوای کتاب های درسی جدیدالتالیف پایه هشتم دوره اول متوسطه

مؤلفین:

عباسعلی زارعی سورکی، محمود معافی، عادل اشکیوس، خسرو داودی، فریدون اکبر، ناصر داسور، ناهید فلاحیان، طیبه ارشاد، مینو آیت الهی، بهمن قحریان، بهنام علوی مقدم، محمد دلبری، رضا نیاتی و بهنام یکمزره و رؤیا صراف

ناشر: انتشارات دانش آفرین

طراحی جلد و صفحه آرایی: محمد باقر جاوید

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

فهرست

عنوان	صفحه
پیش‌گفتار.....	۹
مقدمه.....	۱۱
تبیین رویکرد برنامه محمّدی کتاب آموزش قرآن پایه هشتم دوره اول متوسطه.....	۱۳
اهمیت آموزش قرآن.....	۱۳
رویکرد و جهت‌گیری برنامه درسی قرآن.....	۱۶
اصول حاکم بر برنامه آموزش قرآن (ویرایشی‌های برنامه و کتاب).....	۱۶
اهداف کلی آموزش قرآن در دوره متوسطه.....	۱۷
ساختار محتوای کتاب آموزش قرآن پایه هشتم.....	۱۹
روش‌های تدریس.....	۱۹
اصول ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی درس قرآن.....	۲۱
اصول کلی ارزش‌یابی پایانی درسی قرآن.....	۲۳
تبیین رویکرد برنامه و محتوای کتاب درسی پیام‌های آسمان پایه هشتم	
دوره اول متوسطه.....	۲۷
رویکردهای جدید کتاب پیام‌های آسمان.....	۲۷
اهداف آموزشی دینی در دوره اول متوسطه.....	۲۸
ویژگی‌های کتاب «پیام‌های آسمان».....	۳۰
ساختار محتوای کتاب «پیام‌های آسمان».....	۳۱
روش‌ها و فنون یاددهی-یادگیری (روش‌های تعلیمی و تربیتی).....	۳۲
شیوه‌نامه ارزشیابی.....	۳۷
مهارت‌های اساسی ارزشیابی پیام‌های آسمان.....	۳۷
تبیین رویکرد برنامه و محتوای کتاب تفکر و سبک زندگی پایه هشتم	
(بخش آموزش تفکر).....	۴۱
تبیین فلسفه وجودی برنامه آموزش تفکر.....	۴۲
اهداف کلی برنامه درسی تفکر.....	۴۳

۴۶	محتوای کتاب پایه هشتم
۴۷	فرایند اجرای فعالیت‌های تفکر
۴۹	ویژگی‌های برنامه پرورش تفکر
۵۱	باز تعریف نقش‌ها (آموزگار، دانش‌آموز، خانواده، مدیر)
۵۲	استفاده از رسانه‌های گوناگون در ایجاد موقعیت‌های یادگیری
۵۲	ارزشیابی در خدمت آموزگار و دانش‌آموزان
۵۳	کلام آخر
	تبیین رویکرد برنامه و محتوای کتاب تفکر و سبک زندگی پایه هشتم
۵۵	(بخش سبک زندگی)
۵۵	رویکرد آموزش آداب و مهارت‌های زندگی
۵۶	تبیین مفهوم سبک زندگی
۵۶	سبک زندگی اسلامی چیست؟
۵۷	مهارت‌های زندگی چیست؟
۵۸	رابطه آداب و مهارت‌های زندگی با سبک زندگی
۵۸	اهداف آموزش آداب و مهارت‌های زندگی در پایه هشتم
۶۱	محتوای برنامه درسی سبک زندگی با توجه به مهارت‌های کلیدی ده گانه
۶۱	الگوی طراحی درس کتاب تفکر و سبک زندگی
۶۳	الگوهای تدریس و راهبردهای یاددهی-یادگیری در آموزش مهارت‌های زندگی
۶۳	ارزشیابی از آموخته‌های فراگیران در درس آداب و مهارت‌های زندگی (سبک زندگی)
۶۵	تبیین رویکرد برنامه و محتوای کتاب مطالعات اجتماعی پایه هشتم دوره اول متوسطه
۶۵	رویکرد برنامه درسی مطالعات اجتماعی
۶۵	هدف کلی برنامه مطالعات اجتماعی
۶۵	اهداف کلی برنامه درس مطالعات اجتماعی در پایه هشتم
۶۷	ساختار و محتوای کتاب درسی مطالعات اجتماعی
۶۸	نکات مربوط به فصول کتاب
۷۱	ملاحظات و نکات مهم مربوط به آموزش
۷۳	شیوه ارزشیابی در درس مطالعات اجتماعی
۷۷	تبیین رویکرد برنامه و محتوای کتاب کار و فناوری پایه هشتم دوره اول متوسطه
۷۷	حوزه تربیت و یادگیری کار و فناوری در برنامه درسی ملی ایران
۷۸	اهمیت آموزش کار و فناوری برای دانش‌آموزان
۷۸	اهمیت آموزش کار و فناوری برای معلمان
۷۹	یودمان‌های آموزشی در دوره اول متوسطه
۸۰	رویکرد یادگیری مبتنی بر پروژه

۸۰	یادگیری مبتنی بر پروژه در درس کار و فناوری
۸۶	ارزشیابی با رویکرد پروژه‌ای در درس کار و فناوری
۸۷	ارزشیابی و بازم‌بندی پیشنهادی درس کار و فناوری- پایه دوم دوره اول متوسطه (پایه هشتم)
۸۹	نمره خود ارزیابی
۸۹	انتظارات از معلم کار و فناوری
۹۱	تبیین رویکرد برنامه و محتوای کتاب هنر پایه هشتم دوره اول متوسطه
۹۲	آشنایی با برنامه درسی هنر دوره اول متوسطه
۹۶	اهداف برنامه درسی فرهنگ و هنر
۹۸	الگوی دو وجهی، ساختار برنامه درسی؛ فعالیت‌های تجویزی (اجباری) و غیر تجویزی (اختیاری)
۱۰۰	روش‌های یاددهی، یادگیری
۱۰۲	ویژگی روش آموزش هنر در سه پایه اول متوسطه
۱۰۳	ساختار محتوای کتاب هنر پایه هشتم
۱۰۴	شیوه ارزیابی از فعالیت‌های هنری دانش‌آموزان
۱۰۵	سیستم نمره‌گذاری فعالیت هنری دانش‌آموزان به تفکیک هر رشته هنری (پایه هشتم)
۱۰۷	تبیین رویکرد برنامه و محتوای کتاب فارسی پایه هشتم دوره اول متوسطه
۱۰۷	بازشناسی برنامه و کتاب فارسی پایه هشتم
۱۰۸	اهداف برنامه‌ی درسی آموزش زبان و ادبیات فارسی متوسطه‌ی اول
۱۱۱	ویژگی‌های کتاب فارسی پایه هشتم
۱۱۳	ساختار کتاب فارسی هشتم
۱۱۴	ساختار فصول و محتوای کتاب فارسی پایه هشتم
۱۱۶	تحلیل ساختار دروس
۱۲۳	کلیاتی درباره‌ی دانش‌های زبانی و ادبی
۱۲۳	مبانی نظری آموزش دستور
۱۲۶	شیوه‌نامه ارزشیابی
۱۲۶	نمره‌گذاری درس ادبیات فارسی پایه‌های هفتم و هشتم
۱۳۱	تبیین رویکرد برنامه و محتوای کتاب عربی پایه هشتم دوره اول متوسطه
۱۳۱	ویژگی‌های برنامه جدید آموزش زبان عربی
۱۳۲	ساختار دروس زبان عربی پایه هشتم
۱۳۴	ویژگی‌های کلی کتاب عربی پایه هشتم
۱۳۷	الگوی پیشنهادی جهت تدریس قسمت‌های هشتگانه هر درس
۱۴۰	نظام نمره‌گذاری در درس عربی
۱۴۱	تبیین رویکرد برنامه و محتوای کتاب زبان انگلیسی پایه هشتم دوره اول متوسطه
۱۴۱	رویکرد حاکم بر برنامه‌ی درسی زبان‌های خارجی دوره متوسطه اول و دوم

۱۴۱	رویکرد عام حاکم بر برنامه های درسی
۱۴۱	رویکرد خاص در آموزش زبان های خارجی
۱۴۲	اهداف کلی آموزش زبان های خارجی در دوره اول متوسطه
۱۴۲	اهداف جزئی آموزشی
۱۴۴	ویژگی های کلی کتاب زبان انگلیسی پایه هشتم
۱۴۵	ساختار کتاب زبان انگلیسی پایه هشتم
۱۴۷	اجزاء بسته آموزشی
۱۴۹	شیوه ارزشیابی از آموخته های فراگیران
۱۵۱	تبیین رویکرد، برنامه و محتوای کتاب علوم تجربی پایه هشتم دوره اول متوسطه
۱۵۲	رویکرد برنامه درسی در آموزش علوم پایه هشتم
۱۵۴	اهداف کلی برنامه درسی آموزش علوم تجربی در دوره اول متوسطه
۱۵۶	ساختار محتوای کتاب درسی علوم
۱۵۶	اهداف هر فصل از کتاب علوم تجربی در پایه هشتم
۱۶۱	روش های یاددهی و یادگیری در آموزش علوم
۱۶۳	ارزشیابی از آموخته های فراگیران در درس علوم
۱۶۴	شیوه نمره گذاری در درس علوم پایه هشتم (اول متوسطه)
۱۶۷	تبیین رویکرد برنامه و محتوای کتاب ریاضی پایه هشتم دوره اول متوسطه
۱۶۷	رویکردها و اصول حاکم بر برنامه جدید ریاضی
۱۶۹	سبک های شناختی در آموزش ریاضی
۱۷۲	ساختار محتوایی و سازماندهی کتاب
۱۷۳	مروری بر فصل ها و مفاهیم و محتوای کتاب درسی
۱۸۲	راهبرد کلی تدریس در آموزش ریاضی
۱۸۳	شیوه ارزشیابی
	تبیین رویکرد برنامه و محتوای درس تربیت بدنی و سلامت در پایه هشتم
۱۸۵	دوره اول متوسطه
۱۸۵	اهمیت و جایگاه درس تربیت بدنی و سلامت در نظام آموزشی
۱۸۷	ویژگی های مخاطبان، علایق و نیازهای آنها در پایه دوم دوره متوسطه اول (هشتم)
۱۸۹	محتوای برنامه درسی تربیت بدنی و سلامت
۱۹۰	روش های یاددهی-یادگیری
۱۹۲	درس تربیت بدنی و سلامت چگونه مورد ارزشیابی قرار می گیرد؟
۱۹۵	ارزشیابی پایانی درس تربیت بدنی و سلامت
۱۹۸	منابع

پیش‌گفتار

نیاز معلمان به آگاهی از رویکرد جدید برنامه درسی و تغییرات در محتوای کتاب‌های درسی جدید التألیف پایه هشتم دوره اول متوسطه، اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران را ترغیب کرد تا مجموعه‌ای را تحت عنوان «تبیین رویکرد و محتوای کتاب‌های درسی جدید التألیف پایه هشتم دوره اول متوسطه» تولید و در اختیار معلمان این پایه قرار دهد. در این مجموعه، خلاصه‌ای از رویکرد آموزشی برنامه، ویژگی‌های هر کتاب و یا برنامه و سایر مؤلفه‌های کلیدی آن مانند اهداف کلی، ساختار محتوا، راهبردهای یاددهی-یادگیری و شیوه ارزشیابی از آموخته‌های دانش‌آموزان ارائه شده است. سعی شده است تا از زبان برنامه‌ریز و یا مؤلف، الگوی بکار رفته در ساختار یک درس و مؤلفه انتخاب این ساختار به دقت مورد بررسی قرار گیرد. هر چند که معلمان با مراجعه به این معلم هر کتاب می‌توانند اطلاعات مورد نیاز را به صورت جامع‌تر مطالعه کنند، اما اهمیت این مجموعه در خلاصه بودن آن است، زیرا در تدوین آن سعی شده است تا اساسی‌ترین اطلاعات مورد نیاز معلمان پایه هشتم دوره اول متوسطه تهیه و در اختیار آن‌ها قرار گیرد.

از معلمان ارجمند امید می‌رود که با مطالعه آن، بتوانند با آگاهی از آموزش و تربیتی کتاب‌ها را در کلاس‌های درسی خود اجرا نمایند و زمینه اعتلاء سخن، ایمانی، علمی و اخلاقی فراگیران را فراهم نمایند.

اسفندیار چهاربند

مقدمه

وزارت آموزش و پرورش مهمترین نهاد تربیت رسمی و عمومی کشور، متولی جریان تربیت در ساحت‌های شش‌گانه، قوام بخش فرهنگ عمومی و تعالی بخش جامعه دانایی محور، با مشارکت خانواده و نهادهای سازمان‌های دولتی و غیردولتی است. این نهاد مأموریت دارد با تأکید بر شایستگی‌های پایه، زمینه دستیابی متربیان در سنین لازم‌التعلیم طی ۱۲ پایه تحصیلی به مرتبه‌ای از آشنادگی برای تحقق حیات طیبیه در ابعاد فردی و اجتماعی را بصورت نظام‌مند، همگانی، عادلانه، انسانی و ساختاری کارآمد و اثر بخش فراهم سازد. انجام این مهم نقش زیرساختی نظام تربیت رسمی و عمومی را در رشد و تعالی کشور، تولید سرمایه اجتماعی و فرهنگی، گسترش عدالت و برابری، جهانی و ایجاد بسترهای لازم برای تحقق آرمان‌ها و اهداف متعالی جمهوری اسلامی ایران و برپایی تمدن نوین اسلامی محقق می‌سازد. بر این اساس و با تأکیدات حکیمانه رهبر فرزانه انقلاب اسلامی مبنی بر ضرورت تحول بنیادی در آموزش و پرورش و تکیه بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی-ایرانی، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به عنوان الگویی اسلامی-ایرانی برای تحول و پرهیز از الگوهای وارداتی، کهنه و تقلیدی محض تدوین گردید. تدوین سند مذکور، پایه سند تحول راهبردی نظام آموزش و پرورش در افق چشم‌انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران و همسو با اسناد فرادستی، از جمله قانون اساسی، سند چشم‌انداز بیست ساله، نقشه جامع ملی کشور صورت گرفت.

در اجرای مفاد سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و بیانیه مأموریت آن مبنی بر استقرار ۱۲ پایه تحصیلی تغییر ساختار نظام آموزشی از سال ۹۱-۹۲ آغاز گردید و به موجب آن هر سال در دو پایه تحصیلی تغییرات لازم انجام می‌گردد. در سال تحصیلی جاری نیز کتاب‌های درسی دو پایه، چهارم ابتدایی و هشتم تغییر یافت. به منظور آگاهی و تفهیم معلمان و مدیران از برنامه و رویکرد محتوای کتاب‌های درسی جدیدالتألیف پایه هشتم دوره اول متوسطه، مجموعه‌ای با عنوان «تبیین رویکرد برنامه و محتوای کتاب‌های درسی

جدیدالتألیف پایه هشتم دوره اول متوسطه» تدوین شد در این مجموعه خلاصه‌ای از رویکرد و هدف اصلی هر برنامه با توجه به رویکرد کلی برنامه درسی ملی مبنی بر فطرت‌گرایی توحیدی و اهتمام به شکوفایی آن، ویژگی‌های هر کتاب و سایر مؤلفه‌های کلیدی آن مانند اهداف کلی، ساختار محتوا، راهبردهای یاددهی-یادگیری، شیوه ارزشیابی از آموخته‌های دانش‌آموزان و انتظارات موردنظر از معلمان و مدیران ارجمند ارائه شده است.

مجموعه‌ی حاضر که شامل: «تبیین رویکرد برنامه و محتوای کتب آموزش قرآن، پیام‌های آسمان، تذکر و سبک زندگی، مطالعات اجتماعی، کار و فناوری، هنر، فارسی، عربی، زبان انگلیسی، عارف، ریاضی، تربیت بدنی و سلامت» پایه هشتم دوره اول متوسطه است به اهتمام اعضای کارگروه عالی تخصصی تبیین محتوای کتاب‌های جدیدالتألیف پایه هشتم دوره اول متوسطه گروه رسی و تحلیل محتوای آموزشی و پرورشی شهر تهران انجام گردیده است. در خاتمه از زحمات کاتب هم‌کارانی که ما را در تهیه و تدوین این مجموعه یاری نموده‌اند تشکر و قدردانی می‌نمایم.

عباسعلی زارعی